

Mikael Agricola -palkintoehdokkaat 2025

Martti Anhava

Fjodor Dostojevskin teoksen *Riivaajat* (Otava) suomennoksesta. Alkuteos on venäjänkielinen.

Fjodor Dostojevskin järkälemäinen romaani *Riivaajat* vuodelta 1872 ilmestyi Martti Anhavan uutena suomennoksena 2024. Venäläisen kulttuurin tuntijana ja kokeneena kirjallisuuden suomentajana Anhava liikkuu Dostojevskin parissa varmoin ottein. *Riivaajia* on luonnehdittu aateromaaniksi ja poliittiseksi satiiriksi, ja se kattaa inhimillisen kanssakäymisen moninaiset muodot herttaisen kuhertelevasta julmaan ja traagiseen. Ihmismielen luotaajana ja yhteiskunnallisten kehityskulkujen kartoittajana Dostojevski on pysyvästi ajankohtainen. Huolimatta teoksen synkstä pohjavireestä kirjailijalla on alinomaa hymynkare silmäkulmassa – milloin hyväntahtoinen, milloin viiltävän pureva.

Suomentajana Anhava tuo 1800-luvun Venäjän ihmiset, aatteellisen kuohunnan ja historiallisen miljööön nykylukijan ulottuville pakottomasti ja rennosti. Eri kansankerrokset ominaispiirteineen asettuvat luontevasti osaksi laajaa kuvakudosta, jossa tunnelmat vaihtelevat rahvaanomaisesta juoruilusta tulieluiseen kiivailuun. Vuolassanaisen kirjailijan hengessä suomentaja tuhlailee sanoja, sanontoja ja sutkauksia – kaihtamatta omintakeisia ratkaisuja kääntäessään tekijän paikoin hyvinkin värikästä kieltä. Kokonaisuus takaa väkevän, vaikuttavan lukuelämyksen.

Lukijan iloksi Anhava on elvyttänyt monesti jo aikansa eläneeksi koetun suom. huom. -alaviitteiden perinteen ja varustanut tekstin tuiki tarpeellisilla selityksillä. Suomentaja on myös kirjoittanut teokseen seikkaperäiset jälkisanat, jotka hän päättää Dostojevskin hengessä toteamukseen: "Kaikki riivaajat eivät sittenkään menneet sikoihin. Eivätkä kaikki siat ole menneet järveen, vieläkään."

Katriina Huttunen

Jon Fossen teoksen *Aamu ja ilta* (WSOY) suomennoksesta. Alkuteos on kirjoitettu uusnorjaksi.

Pienoisromaani *Aamu ja ilta* on nobelkirjailijan ensimmäinen suomennettu romaani. Se käsittää kaksi osaa, kaksi hetkeä: ihmiselämän alkamisen ja päättymisen. Ensimmäisessä osassa kuvataan Olain ajatusten ja keskustelun kautta hänen poikansa, **Johanneksen**, syntymää. Sekavista ajatuksista kuvastuu hätä ja levottomuus, kun ajatus pysähtyy ja poukkoilee, teksti nykii ja toistaa samaa. Toinen osa kuvaa Johanneksen kuolemaa. Siinä vanha Johannes herää arkeen, jossa "mikään ei ole niin kuin on ennen ollut", ja miettii: "jotain on varmaan tapahtunut, mutta mitä se voi olla." Lukija seuraa Johanneksen ajatusten kulkua tutuissa arjen rutiineissa, joissa kuolleet muuttuvat eläviksi, vaikka ovat samalla kuolleita, nuoria ja samalla vanhoja. Liikutaan toden ja epätoden välimaastossa, jossa todellisten tapahtumien ja ajatusten raja on epäselvä. Tässä välitilassa raskas on kevyttä ja synkkä kirkasta. Elämä näyttäytyy toisaalta hyvin todellisena, henkilöiden dialogitkin kuulostavat todenmakuisilta arkisuudessaan. Toisaalta "Kaikki on muuttunut ja silti entisellään, kaikki on niin kuin ennenkin ja kaikki on erilaista, Johannes ajattelee". Arkisuus oppoa myyttisyyteen, jossa ihminen katoaa iäisyyteen.

Teksti näyttää erikoiselta paikoin hyvin pitkine virkkeineen, sillä pisteitä ei juuri ole. Teksti on kuitenkin helppolukuista. Katriina Huttusen taitavassa suomennoksessa teksti virtaa eteenpäin temmellen hypnoottisesti lukijan matkaansa. Lukija voi suorastaan tuntea henkilöiden ahdistuksen

ja epätietoisuuden. Niukkasanaiset dialogit ovat puheenomaisuudessaan korville kuultavan luonteisia. Teoksessa realistinen kerronta ja ajatuksen omaisuus yhdistyvät nautinnolliseksi kokonaisuudeksi, jossa ihmisen matkan kuvaus on haikean kaunis ja lohdullinen.

Sami Jansson ja Arto Kivimäki

Plautuksen *Amfitryon*, *Kaneli*, *Korulipas*, *Kärsäkäs*, *Kauppias*, *Kiusanhenki* (Teos) suomennoksesta. Alkuteos on latinankielinen.

Roomalaisen, latinaksi kirjoittaneen Plautuksen komediat ovat länsimaisen näytelmäkirjallisuuden ja komedian kulmakiviä. Historiallisesta Plautuksesta tiedetään vain vähän; jopa hänen todellisesta nimestään ollaan epävarmoja. Suomentajat Sami Jansson ja Arto Kivimäki ovat koonneet yksiin kuusi roomalaisen kirjailijan näytelmää: *Amfitryon*, *Kaneli*, *Korulipas*, *Kärsäkäs*, *Kauppias* ja *Kiusanhenki*. Kunkin tekstin on kääntänyt toinen suomentajista.

Plautuksen komedia on komediaa tavalliselle kansalle. Pölyisyys on siitä kaukana. Teksteissä jumalat sekaantuvat ihmisten puuhiin, orjat ovat isäntiään neuvokkaampia, vaimot piikittelevät aviomiehiään ja vanhat isännät joutuvat naurunalaisiksi. Sotilaat, neidot ja naapurit joutuvat ongelmiin ja setvivät välejänsä samalla kun muut hahmot juonittelevat minkä ehtivät. Tyypitellyt hahmot, roisi kielenkäyttö ja odottamattomuudessaan tutut juonenkäänteet viihdyttävät nykylukijaa edelleen. Plautuksen näytelmät sekoittavat kreikkalaista ja roomalaista maailmaa ja tekevät pilaa molemmista. Niitä lukiessa konkretisoituvat paitsi roomalaiset rahvaat ja heidän maailmankuvansa, myös Plautuksen vaikutus niin italialaiseen *commedia dell'arte*n kuin Shakespearenkin.

Janssonin ja Kivimäen käännökset ovat, kuten Suomessa klassisista kielistä käännetty teokset yleensä, hämmästyttävän hienoja. Molempien käsissä latina kääntyy hersyväksi, hauskaksi suomeksi. Teoksen aloittava, Plautusta laajasti taustoittava essee, jokaiseen näytelmään laaditut jälkisanat sekä teoksen loppuun alaviitteisiin liitetyt selitykset tekevät kokoelmasta arvokkaan akateemisen lähdeoksen. Samalla viihteennälkäiset voivat huoletta antautua Plautuksen illoille ja keskittyä jumalten ja orjien, neitojen ja nuorukaisten hupailuihin ja oikkuihin.

Titia Schuurman

Ursula K. Le Guinin teoksen *Kompassiruusu* (Moebius). Alkuteos on englanninkielinen.

Kompassiruusun novelleista huokuu Ursula K. Le Guinin muustakin tuotannosta tuttu erityinen ajatuksen kirkkaus, kuvittelemisen vapaus ja yhteiskunnallinen ymmärrys. Le Guinin lukeminen viihdyttää, herättää ajatuksia ja antaa toivoa kapenevien maailmankuvien ja nousevien raja-aitojen maailmassa. Hän muistuttaa, että aina on uusia kulmia, joista voi katsoa ja tutkia asioita. *Kompassiruusu* on yksi spekulatiivisen fiktion merkkipaaluja, ja Le Guin kirjailijana määrittyy genrestä riippumatta viime vuosisadan merkittävimpien kirjailijoiden joukkoon.

Kirjailijan huoli yhteiskunnasta ja planeetasta tulee esiin niin monipuolisen kokoelman viiltävän satiirisista, piikikkään feministisistä kuin tarkkanäköisen psykologisistakin novelleista. Vapauden, yhdenvertaisuuden, kansalaisoikeuksien ja syvällisemmän ymmärryksen puolella olemisen eetos yhdistää eri ilmansuuntiin lavenevat novellit upeaksi, ilmaisuvoimaiseksi kokonaisuudeksi. Juuri tähän aikaan on vaikea kuvitella osuvampaa teosta, vaikka alkuteos on julkaistu vuonna 1982 ja novellit kirjoitettu 1970-luvulla ja 1980-luvun alussa. Teos on kestänyt aikaa erinomaisesti. Se antaa kiehtovalla tavalla eväitä juuri meidän aikamme ymmärtämiseen, vaikka tarinat eivät sijoitu meidän aikaamme.

Titia Schuurmanin suomennos soljuu luontevasti ja taidokkaan omaäänisesti. Le Guinin tekstin suomentaminen on vaatinut monessa kohtaa poikkeuksellista luovuutta. Schuurmanin ihastuttavat käännösoivallukset ilahduttavat pitkin teosta.

Tänä vuonna palkintolautakunnassa ovat:

- suomentaja **Kristiina Drews**, Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto ry:n nimeämä edustaja,
- toimittaja ja kriitikko **Pasi Huttunen**, Suomen arvostelijain liitto ry:n nimeämä edustaja,
- väitöskirjatutkija ja kriitikko **Sofia Blanco Sequeiros**, Suomen arvostelijain liitto ry:n nimeämä edustaja,
- professori **Liisa Tiittula**, Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto ry:n nimeämä edustaja.